

Paweł Jędrzejko

Noty o książkach

ER(R)GO. Teoria–Literatura–Kultura nr 1 (12), 177-180

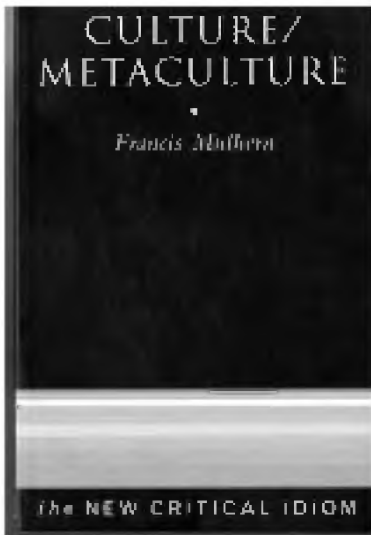

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Noty o książkach

Francis Mulhern, *Culture/Metaculture*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000 (198 stron). Publikacja anglojęzyczna, w miękkiej oprawie.

Prezentowane w niniejszym numerze *Er(r)go* książki stanowią kolejne pozycje serii *The New Critical Idiom*, redagowanej przez Johna Drakakisa. Choć jej założenia omawiałem już na łamach naszego czasopisma, warto jednak przypomnieć, że seria, na którą składa się już ponad dwadzieścia opracowań, stanowić ma swoisty wielotomowy „słownik encyklopedyczny” najważniejszych pojęć funkcjonujących we współczesnym literaturoznawstwie, ale także i szerzej – w przestrzeni współczesnych studiów kulturowych. Każda z książek pełni funkcję wyczerpującego „przewodnika” wyjaśniającego czytelnikowi zasady używania (oraz możliwe konsekwencje nadużyć) terminu, któremu jest poświęcona, ewolucję pojęcia jakie za nim się kryje oraz jego metodologiczne konteksty. Tak powstający sens każdego konceptu ilustrowany jest czytelnymi przykładami jego różnorodnych zastosowań i funkcji.

Autorami publikowanych w serii *The New Critical Idiom* pozycji są wiodący teoretycy literatury i kultury, którzy, tworząc opracowania o charakterze głównie dydaktycznym i pomocniczym, wprowadzają omawiane problemy w samo centrum burzliwej debaty: debaty poświęconej statusowi metodologii i dyskursywnym uwarunkowaniom naukowych twierdzeń. Nie inaczej jest również w przypadku niezwykle interesującej pozycji autorstwa Francis Mulherna *Culture/Metaculture*. Podzielona na trzy części książka omawia tytułowe zjawisko w kategoriach krytyki kultury („Kulturkritik”), studiów kulturowych („Culture Studies”) i relacji zachodzących między metakulturą a społeczeństwem („Metaculture and society”). Autor podnosi w proponowanym czytelnikowi wywodzie kwestie roli kultury jako „antidotum wobec masowego modernizmu” (którą to problematykę omawia w odniesieniu do dzieł takich twórców i myślicieli, jak Thomas Mann, Julien Benda, Jose Ortega y Gasset, Karl Mannheim czy F.R. Leavis), przemiany poglądów na temat kultury (w świetle prac Zygmunta Freuda, Virginii Woolf, George’a Orwell’a, T.S. Eliota i Richarda Hoggarta), oraz rozwoju powojennych teorii „kultury popularnej” i narodziny studiów kulturowych (*Culture Studies*), a w końcu także problematykę metakultury, czyli sposobu samookreślenia się kultury i retoryki, jaką kultura wobec samej siebie wykształca.

Mulhern, oferując czytelnikowi błyskotliwy, znakomicie udokumentowany i wolny od pretensjonalnego żargonu wywód, przykuwa uwagę i fascynuje nie tylko jakością intelektualnej propozycji, ale także sposobem łączenia problematyki politycznej i społecznej w ujęciu historycznym z ewolucją teoretycznej, samoświadomej sfery kultury.

Culture/Metaculture, jak każda z książek tej „dydaktycznej” w założeniach serii stanowi pełnoprawną publikację akademicką, wnoszącą wymierny wkład w rozwój języka, jakim posługuje się dziś literaturoznawstwo i studia kulturowe. Współwyznaczając kierunki przemian tego języka, omawiana pozycja stanowi istotny element procesu, w wyniku którego dzisiejsza humanistyka zmienia swój kształt. Z pełną odpowiedzialnością można polecić ją wszystkim humanistom – i należy żywić nadzieję, że być może kiedyś ukaże się po polsku, wypełniając w ten sposób istotną bibliograficzną lukę.

Joe Moran, *Interdisciplinarity*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2006 (207 stron). Publikacja anglojęzyczna, w miękkiej oprawie.

Trudno dziś byłoby wyobrazić sobie studia literaturoznawcze jako metodologiczny czy tematyczny monolit. Nawet najbardziej pobieżny przegląd tytułów ukazujących się na rynku wydawniczym prac naukowych, dysertacji doktorskich i habilitacyjnych, a nawet prac magisterskich wykaże, iż na instrumentarium badawcze współczesnego naukowca-humanisty składa się dorobek wielu dziedzin, jeszcze niedawno postrzeganych jako „osobne” czy „niezależne”. Wydaje się też zrozumiałe, że cechująca dzisiejszą humani-

stykę interdyscyplinarność może wywoływać dwojakiego typu reakcje. Z jednej strony – interdyscyplinarność w obiegowym znaczeniu stanowi synonim świeżości i intelektualnej „elastyczności”, z drugiej zaś rodzi pytania o kompetencje współczesnego badacza, który – budując naukowy wywód w oparciu o dyskursy różnych (nawet pokrewnych) dyscyplin – rzadko bywa ekspertem w każdej z nich. Takie przeświadczenie zapewne podzieliłby Joe Moran, który we wstępie do swej książki tak definiuje jej cele:

Niniejsza książka jest o tym w jaki sposób organizujemy wiedzę względem dyscyplin i w jaki sposób ją reorganizujemy w ramach nowych konfiguracji i związków, czy też – ujmując rzecz inaczej – powołując do istnienia różne formy ‘interdyscyplinarności’ wtedy, kiedy dawne formuły myślenia zaczyna porastać pleśń, kiedy tracą na znaczeniu, usztywniają się, lub wykluczają inne. Ostatnimi laty interdyscyplinarność stała się słowem-jinglem w przestrzeni wielu dziedzin akademickich, lecz rzadko kiedy poddaje się to zjawisko bardziej wnikliwym badaniom. Trafne w tym kontekście wydaje się stwierdzenie Allana Liu, który pisze, iż studia interdyscyplinarne „są najbardziej zaniedbanym z punktu widzenia krytycznej refleksji konceptem krytycznym, pedagogicznym i instytucjonalnym współczesnej akademii”.

Opracowanie, jakie oferuje Moran stanowi poważny krok w kierunku uzdrowienia takiej sytuacji. Autor proponuje klarowną i zdyscyplinowaną prezentację zjawisk warunkujących wielodyscyplinarność, jej pojmowanie i zastosowania, przeprowadzając w ten sposób czytelnika z przestrzeni pojęć obiegowych w obszar profesjonalnej, krytycznej refleksji nad problematyką, od której zależy dziś kształt i stan humanistyki *sensu largo*. Moran rozpoczyna swój wywód od rysu historycznego, poświęconego narodzinom osobnych dyscyplin akademickich w świetle ewolucji filozoficznych poglądów na temat wiedzy i edukacji oraz rozwoju stanowisk krytycznych wobec ograniczeń, jakie z takiego podziału przestrzeni intelektualnej

wynikały. Na jego tle ukazuje następnie współczesne próby definiowania pojęcia interdyscyplinarności, przywołując przede wszystkim wypowiedzi Geoffreya Benningtona, Roberty Frank, Rolanda Barthesa i Julie Thompson Klein. Zestawienie perspektywy diachronicznej z synchronicznym przeglądem najistotniejszych stanowisk względem obiektu proponowanego w książce namysłu stanowi fundament dalszego wywodu, na który składa się pięć kolejnych rozdziałów: „Interdyscyplinarna anglistyka” („Interdisciplinary English”), „Z literatury w kulturę” („Literature into culture”), „Teoria a dyscypliny” („Theory and the disciplines”), „Teksty w historii” („Texts in history”) oraz „Nauka, przestrzeń i natura” („Science, space and nature”).

Poruszana w kolejnych rozdziałach problematyka obejmuje między innymi narodziny, ewolucję i zmierzch studiów anglistycznych jako osobnej dyscypliny, relacje między literaturoznawstwem a studiami kulturowymi, socjologią, kulturą życia codziennego, wartościami kulturowymi, związkami pionowymi w społeczeństwie i aksjologią. Moran poświęca także wiele miejsca rozważaniom nad losami i uwikłaniami teorii pisząc o relacji jaka zachodzi między językoznawstwem a literaturoznawstwem, o konsekwencjach dokonywanych, lub też dokonujących się, dekonstrukcji filozofii, o psychoanalizie w kontekście języka i kultury, a także o feminizmie i jego stosunku do ciała, o queerowaniu dyscyplin i o teorii jako metadyscyplinie. Analizuje dalej związki jakie łączą literaturę i historię, dyskurs marksistowski i kulturę, a także wiedzę i władzę, czy kulturę i naukę – oraz wiele innych, istotnych dla rozwoju współczesnego myślenia metodologicznego, relacji. Książkę zamyka rozdział zbierający wnioski z analiz wzbogacony dosyć obszerną bibliografią dopełnioną wygodnym, ułatwiającym poruszanie się po tekście indeksem.

Jeżeli za wyznacznik wartości przyjąć metodologiczne nowatorstwo, należałoby uznać, że omawiana pozycja raczej nie zaskakuje czytelnika sposobem postrzegania obiektu własnego namysłu. Szczęśliwie jednak, kolejne elementy przedstawianej tu serii nie taki cel sobie stawiają: podstawowa wartość pracy Morana wydaje się polegać na tym, iż łącząc w jednym miejscu stanowiska różnych badaczy, których wypowiedzi dodatkowo cementuje zdyscyplinowany autorski komentarz, oferuje rzetelną analizę interdyscyplinarności jako zjawiska z jednej strony uwikłanego w odziedziczone dyskursy, z drugiej zaś warunkującego ich współczesny kształt; zjawiska, które w dobie „denaturalizacji wiedzy” stanowi o możliwości (i konieczności) budowania świadomości wszelakiego rodzaju ograniczeń, jakie monolityczność dyscyplin wyrosłych na tradycyjnych podziałach nierzadko narzuca badaczowi po dziś dzień.